

Ured.
Ptuj, S.
rotovžu,
Rokopisi se n.

PTUJSKI LIS

Politično gospodarski tednik.

Štev. 11

Ptuj, 13. marca 1921

III. letnik

! Našim naročnikom smo doposlali opomine za naročnino. Mnogi so se resnemu pozivu odzvali, mnogi ne.

Proti poslednjim bomo morali rabiti zadnje sredstvo — sodno pot. Krivi si bodo sami, kajti mi smo bilo zelo, zelo potrpežljivi.

Upravništvo.

Elektrifikacija dravske doline.

Dr. Ing. Král.

Pripravljalni odbor za dobavo elektrike s sedežem v Ptuj postavljal si je nalogo, preskrbeti dravsko dolino pod Mariborom do Varaždina, nadalje pa Medjimurje in Prekmurje z električno močjo od znane velike hidrocentrale na Dravi pri Fali.

Točasno je elektrarna na Fali zgrajena za izrabo normalne vode v Dravi in proizvaja za obstoječimi napravami povprečno 30.000 KS. Samo ob sebi je umljivo, da se tako velika centrala zamore uspešno uveljaviti kot važen gospodarski faktor edino-le, ako se najde primeren način za razdelitev razpoložljive energije med posamezne odjemalce. Srečna rešitev tega vprašanja je izredno važna tako za elektrarno Fala kot producenta, kakor tudi za prebivalstvo bližnjih krajev kot konsumente. Za pravo umevanje predmetnega vprašanja je predvsem treba, da si široke vrste prebivalstva napravijo pravo sliko o proizvodnji in uporabljanju električne sile.

Ne more biti namen le-teh vrstic, opisati

Tobak.

(Nadaljevanje.)

Danes pa, ker so se cene surovinam in delavne moči neizmerno podražile, je morala tudi naša monopolna uprava cene fabrikatom sorazmerno podražiti.

Pridelovanje tobaka bo v naši državi igralo važno gospodarsko vlogo.

Ko se vse uredi, bo državni monopol mogel izvažati znatne količine sirovega tobaka in pa tudi fabrikatov v druge države.

Tobačni pridelek iz Skopeljske in Štípske pokrajine se je v velikih množinah izvažal pred vojno v druge evropske in izvenevropske pokrajine (Severno Ameriko). Ni povoda dvomiti, da bo tudi posledaj mogoče in to ne samo od tam, ampak tudi iz Črne gore in Hercegovine. Ako bodo naše slovenske pokrajine producirale čez lastno potrebo, bo tudi te vrste tobak našel odjemalcev, slično kakor sirovine ogrskega izvora pred svetovno vojno.

Toliko za uvod.

V sledečih poglavjih hočemo podati nekoliko navodil, kako se tobak prideluje, obira, suši in oddaja odkupovalnim državnim komisijam.

To navodilo naj zadosti nujni potrebi,

celo napravo na Fali; nepoučenim naj služi v pojasnilo samo sledeče:

V koritu Drave pri Fala se je zgradil močan jez, s katerim se dvigne voda približno 14,5 m nad gladino vode pod nekdanjim naravnim slapom pri Fali. Ob jezju se je sezidalo veliko poslopje s 5 velikimi turbinami, čez katere se pelje voda, ki je večino leta na razpolago in to je približno 200 m³ v vsaki sekundi. Voda spravlja s svojo „živo silo“ — kakor poljudno označujemo kinetično energijo-turbine v tek in te zopet gonijo tako imenovane električne generatorje, to je stroje za proizvodnjo električne sile. Na ta način je mogoče proizvajati na Fali noč in dan neprenehoma ogromno silo uvođoma navedenih 30.000 konjskih sil. Kaj pomeni ta sila, si morda vsak lahko predstavi, ako se pripomni, da je treba za pogon mlatilnic, kakor se večinoma uporabljajo v naših krajih z motorjem na bencin ali s parno lokomobilo, 3½ do 4 konjskih sil, da težki tovorni avtomobil, kakor jih vidimo na naših cestah, potrebuje približno 30 konjskih sil. Lokomotiva, ki vleče tovorni vlak s 40—50 vagoni, proizvaja približno 400 600 KS itd.

Iz navedenega je razvidno, da predstavlja elektrarna na Fali veliko tvornico za proizvodnjo električne sile, ki se jo širom kraja lahko uporabi za vse mogoče gonilne namene, za razsvetlavo in za ogrevanje. V Fali producirana električna sila je v velikih količinah izdelovano blago, ki ga je sedaj treba v primerni obliki in na primerni način dovajati k posameznim konsumentom. Ampak ravno tako, kakor ne more veliki tovarnar s svojimi, v velikih množinah proizvajanimi izdelki trgovati z vsakim posameznim kupcem na drobno, temveč dobavlja svoje izdelke na

ki je nastala tako nenadoma z dovoljenjem gojenja tobaka v Sloveniji.

V katerih delih Slovenije se namerava gojenje tobaka?

Monopolna uprava dovoljuje za sedaj tobačne nasade v onih delih Slovenije, kjer se z uspehom goji vinska trta, in sicer: v Prekmurju, velikem delu Štajerske, Dolenjske in v Belokrajini.

Ali nam bo mogoče pridelovati s pridom tobak v teh pokrajinah?

Mislím, da moremo temu pritrditi z ozirom na podnebje in zemeljsko sestavino.

Podnebje, kjer uspeva vinska trta, je prikladno za pridelovanje aromatičnega tobaka.

Duvanska rastlina, ki se iz gorke lehe presadi, potrebuje za razvoj do dozoritve okroglo 3½ do 4 mesece, torej, ako sadike iz gorkih leh presadimo sredi maja, je vegetacija rastline dovršena najkasneje že sredi septembra. Ako pa sadimo konci maja tja do sredi junija, smemo računati, da bomo mogli tobak do cela obrati že pred prvimi mrazovi.

Tudi so pogoji glede sestavine zemlje ugodni. Zemlja v označenih delih Slovenije je bogata na hranilnih snoveh, ki jih je treba za uspevanje tobakove rastline. Vsebuje posebno mnogo apnenca, kateri je poleg kalija glavna sestavina tobakovih listov.

Tobaku ne ugaja pretrda zemlja (ilovnata) niti preveč peščena. Za dobri razvoj listov, ki so pravi proizvod za pridelavo to-

debelo svojim veletrgovcem kar po cele va gone, veletrgovci pa potem razdeljujejo blago manjšim trgovcem, od katerih šele kupuje posameznik, ravno tako more oddajati elektrarna na Fali svoj tok edino v velikih množinah skupno naenkrat ali za velike tvornice ali za cele pokrajine, v katerih se šele električna sila razdeli s primernimi napravami na posamezne odjemalce. Kakor služijo za prevažanje blaga po svetu ladje, železnice, avtomobili in vozovi, tako služijo za prenašanje električne sile posebni vodi, ki sestojijo iz kovinastih žic in ki tvorijo cela obsežna žična omrežja. Na ta omrežja priklopi vsak, ki hoče odjemati električni tok, svojo lastno žico od svoje žarnice, svojega motorja ali podobnega.

Je torej nemogoče, da bi ena posamezna vas nekje spodaj na Dravskem polju dobila neposredno električno silo od Fale; treba je, da se združi v tak namen cela širna pokrajina, za katero se izdelava skupno omrežje za dovajanje in razdeljevanje električnega toka.

S tem stojimo sedaj pred vprašanjem, koliko bode stala naprava, kako naj se pridobije potrebna denarna sredstva in konečno, koliko bode moral vsak posameznik plačati za uporabljeni tok. Pred vsem bodi omenjeno, da se električna sila prodaja po gotovih enotah povsem slično, kakor vsako drugo blago: moko prodajamo po meterskih stotih ali vagonih predeno blago po metrih, tekočine po litrih, hektolitrih itd. Ravno tako se prodaja elektrika po raznih enotah, izmed katerih je praktično najbolj razširjena enota kilowatt (označba KW), ki je nekoliko večja, nego konjska sila, po kateri se meri sila parnih strojev in raznih drugih motorjev na bencin, plin ali mineralno olje (1 konjska sila je 0,736 KW.) Pri prodaji električnega toka se

baka, je treba dosti redilnih snovi, kar vse ima zemlja v omenjenih pokrajinah. Korenine segajo v globočino do 20 cm, torej se mora zemlja do te globočine preorati. Da je treba primerno gnojiti in dobro obdelovati, je samoobsebi umevno, ako hočemo pri tobačni kulturi dosegati dobre uspehe. Jako dobro vpliva, ako se razsad, ko je v rasti, zaliva ob deževnem vremenu z gnojnico.

Pridelovanje. Gorke lehe (grede) za posev.

Pridelovanje tobaka se prične spomladi sredi marca s tem, da se napravi posev tobakovega semena v gorke lehe (grede).

Gorke lehe se napravijo najbolje na južnozahodni strani kakega poslopja, tako da imamo zavetje proti severu in dovolj solnca. Največ zavetja je, ako je proti severu stena kakega poslopja. Gorke lehe se dajo z majhnimi stroški napraviti.

Naš mali kmet bo moral kakor drugod večinoma sam vzgajati sadike, zato ne moremo od njega zahtevati, da bi v vsakem slučaju napravil gorke lehe s steklenimi pokrovi, kakor jih imajo vrtnarji.

Zadostuje, ako se na zavetni južnozapadni strani poslopja najde solnčen prostor. Ta se obda s 4 deskami, ki služijo kot nekak obod nameravane gorke lehe. V ta obod se naloži konjskega gnoja in isti dobro plohodi, da nastane prilično 30 cm debela gnojna plast. Na to plast se posuje majhno ped

računa, koliko časa se je taka enota uporabljala in govorimo potem o ceni ene kilowatt-ure ali enega kilowatta na leto. (Nadaljevanje sledi.)

Pred občinskimi volitvami v Sloveniji.

Novi občinski volilni red.

Dne 20. februarja je „Uradni list“ (št. 20) objavil volilni red za občinske volitve v Sloveniji, ki bistveno določa sledeče:

Kdo bo imel volilno pravico?*

Vsi moški, ki so do takrat, ko so se začeli sestavljati volilni imeniki, dovršili 21. leto, so bili v tem času državljani SHS in imajo vsaj že eno leto bivališče v občini ali ki kot javni nameščenci, nameščenci zasebnih železnic (izvzemši male lokalne železnice), v dušnem pastirstvu ali v službi cerkvenih oblastev nameščeni duhovniki vseh veroizpovedanj, notarji, odvetniki, civilni inženirji in civilni geometri, k praksi pripuščeni zdravniki in živinozdravniki vsaj od začetka prve razgrnitve volilnih imenikov redno bivajo v občini. Pravico voliti imajo pod enakimi pogoji tudi oni Slovani po plemenu in jeziku, ki so se pa tedaj, ko so se začeli sestavljati volilni imeniki, stalno naselili v občini. Za čas, kako dolgo biva volilec v občini, je merodajen dan, ko se volilni imeniki prvič razgrnejo.

Odsotnost iz občine vsled vojaškega službovanja se ne smatra za ukinitve bivališča; bivanje radi vojaškega službovanja v občini se ne šteje v dobo bivanja. Častniki (aktivni in neaktivni) ter vojaki pod zastavo nimajo volilne pravice.

Kdo je izključen od volilne pravice?

Izključeni od volilne pravice so vsi, ki so bili izključeni od volilne pravice pri volitvah v konstituantno.

Kdo sme biti voljen?

Za občinske odbornike ali namestnike smejo izvoljeni biti vse moške osebe, ki imajo pravico voliti in ki so dopolnile 24. leto svoje dobe.

Koliko bo odbornikov in koliko namestnikov?

Občinski odbor bo sestojal v občinah z manj kakor 500 prebivalci iz 10 odbornikov in 10 namestnikov; z manj kakor 2000 prebivalci iz 16 odbornikov in 16 namestnikov; z manj kakor 5000 prebivalci iz 24 odbornikov in 24 namestnikov; z manj kakor 10.000 prebivalci iz 32 odbornikov in 32 na-

(15 cm) na debele presejane dobre zemlje. Leha je gotova. V to zemljo se na redko poseje tobakovo seme.

Ker se posev navadno takoj z vodo poskropi, je svetovati poprej posev s kako ploščato pripravo, desko ali lopato na rahlo poteptati, da pri škropljenju seme ne odplavi.

Da se posev zavaruje pred mrazovi, ki nastopajo v marcu in aprilu, je treba poskrbeti za zakrivanje tako napravljenih leh. Zato je pripravno vse, kar služi temu namenu n. pr. lesen ali slamnat pokrov. Te pokrove je podnevi, ako ne dežuje, odstraniti, da ima mlada rastlina dovolj solnca in zraka.

Najboljši pokrovi so iz stekla, kateri se tudi podnevi na eni strani dvigajo ali popolnoma odstranijo, kakršno je pač vreme. Ako pa takih pokrovov ni, bodo zadostovali tudi poprej opisani.

Da se temeljito ubrani posev pred živalskimi škodljivci, se napravljajo take lehe tudi od tal.

Če ima kmet vzgojiti majhno število sadik, bi mogel za posev porabiti n. pr. trugo, ki jo rabi za vožnjo peska.

Šest do osem dni po posevu vzklijejo sadike; z njimi vred tudi plevel. Ko je mogoče plevel od sadik razločevati in je plevel sadike prerasel, se leha dobro polije in plevel populi.

Ko je to delo opravljeno, se sadike zopet poskrope. (Nadaljevanje sledi.)

mestnikov; z manj kakor 20.000 prebivalci iz 36 odbornikov in 36 namestnikov; z manj kakor 40.000 prebivalci iz 40 odbornikov in 40 namestnikov; s 40.000 ali več prebivalci iz 48 odbornikov in 48 namestnikov. — Merodajno je zadnje ljudsko štetje. — V razglasu razpisa volitev bo moralo biti na občinski deski tudi naznanjeno, koliko odbornikov in namestnikov bo treba voliti, kakor tudi to, do kdaj se morajo predložiti kandidatne liste.

Kandidatne liste.

Občinski odborniki in njih namestniki bodo voljeni po kandidatnih listah strank. V to svrhu se morajo kandidatne liste najpozneje v petih dneh po razpoložitvi pravo-močnih volilnih imenikov predložiti pristojnemu okrajnemu glavarstvu ali politični ekspozituri. Kandidatne liste se morajo vpisati na posebnem obrazcu, ki ga je lahko proti odškodnini dobiti pri županu, pri okr. glavarstvu ali pri ljubljanski vladi. Na kandidatnih listah mora biti vpisanih s polnim imenom, poklicem in bivališčem (tako kakor so zapisana imena v volilnem imeniku) toliko kandidatov, kolikor je treba izvoliti občinskih odbornikov in namestnikov. Z izvirno kandidatno listo se mora predložiti okr. glavarstvu še toliko prepisov kandidatnih list, na kolikor krajih se bo v občini volilo.

Kandidatne liste morajo biti sestavljene tako-le: Na čelu liste se zapiše ime občine, dan volitve in pa jasna in določna označba stranke, ki listo predlaga (n. p. naša JDS.) — Potem pod I. s tekočimi številkami 1, 2 itd. je treba vpisati imena in priimenke, poklic in prebivališče kandidatov, ki jih mora biti toliko, kolikor je treba izvoliti občinskih odbornikov. — Potem je pod II. ravnotako treba vpisati imena vseh namestnikov.

Izvirna kandidatna lista, ki je določena za pol. oblast, mora biti svojeručno in čitljivo podpisana od najmanj toliko volilnih upravičencev, kolikor je voliti v dotični občini odbornikov in namestnikov. Poleg izvirne kandidatne liste je treba vložiti še toliko kandidatnih list, kolikor je v občini volišč. Na te pa se ne podpišejo predlagatelji, ampak se pod imena kandidatov vpišejo še imena enega predstavnika in enega namestnika predstavnika te liste za volilni odbor.

Če kandidatne liste ne bi bile v redu, bo okr. glavarstvo predlagatelje liste v roku treh dni po vložitvi liste obvestilo o tem z navedbo vzrokov. Predlagatelji liste bodo morali tekom 3 dni kandidatno listo popraviti in znova vložiti, ker je sicer neveljavna.

Na vsaki kandidatni listi je izmed predlagateljev določiti eno osebo in nje namestnika, katera v imenu in po naročilu predlagateljev občujeta z županom kot pooblaščen zastopnika. (Konec sledi.)

*) Opozarjamo na odstavek o „volilnih imenikih“ v prih. številki.

Gospodarstvo.

Vlada in viničarsko vprašanje.

Vsled živahnega gibanja, ki ste ga povzročili med viničarji Slov. goric kršč.-soc. Stokovna zveza in socialno-demokr. Kmetko-delavska zveza, je morala vlada pretresti tudi viničarsko vprašanje in izdelati osnutek za novo viničarsko postavo. V naslednjem prinašamo v informacijo našim čitateljem nekoliko točk iz vladnega načrta:

1—2. Stanovanje in uporaba hlevov za živino je prosto.

3. Plača se določi pogodbeno med gospodarjem in viničarjem. Če ni posebnih določb, ima viničar enako mezdo kakor vsi ostali delavci.

4. V viničarijah od enega do dveh orolov ima viničar pravico rediti si eno govedo, dve svinji in pet kur; ed dveh do treh orolov pa dve govedu, tri svinje in osem kur; nad tri orale tri goveda, štiri svinje, 12 kur. Gospodar mora skrbeti za potrebno pičo

(krmo in slamo) in steljo, tudi tedaj, če je živina viničarjeva last.

5. Vsaka viničarska družina ima razen vrta za pridelovanje zelenjave, ki ga mora dobiti pri vinogradu, pravico na deputatno zemljo v izmeri 1/2 one površine vinograda, ki ga družina obdeluje. Ako zemlje ni, dobavi vinogradni posestnik primerno množino pridelkov (računi se: na 200 arih 100 kg krušnega zrnja, na 5 arih 200 kg krompirja). Takozvana kopavina se računi le za polovico resnične površine.

6. Za gnojenje deputatne zemlje se prepusti viničarju gnoj, ki se pridelava pri vinogradih od Jurjevega do Miholovega od števila živine, ki jo ima pravico rediti.

8. Viničar ima pravico na nagrado v višini 3 odstotkov od pridelanega vina od one površine vinograda, ki ga je obdeloval v smislu točke 11. Ta nagrada se mu izplača takoj po trgatvi po dnevnih cenah. Če presega nagrada 100 l, se mu lahko prepusti vino v naravi.

9. Ako gospodar noče ali ne more dati deputata v naravi ali v relutu ali deputatne zemlje, ima viničar pravico na 8% od pridelanega vina.

11. Vse te pravice se računajo tako, da dela vsak delazmožni član viničarske družine najmanj 150 dni gospodarju. Za teh 150 dni ima pravico na nagrado in deputat od 1 oralu vinograda.

13. Te ugodnosti so pa najmanjše, kar ima viničar pravico zahtevati od gospodarja, ako izpolnjuje svojo dolžnost.

Dopisi.

Slovenke! Kdor se hoče udeležiti ustanovne skupščine „Kola slovenskih sester“ 20. marca 1921 v Ljubljani, naj to javi do pondeljka g. I. Šeligo, da se mu priskrbi legitimacija za vožnjo po polovični ceni. Baje dobe še vsa šolska vodstva dopis višjega šolskega sveta, da dobi vsaka učiteljica, ki se hoče udeležiti ustanovne skupščine kola S. S. v Ljubljani dopust za 21. in 22. marca.

Za Jugoslovansko Matico je zbrala varnostna straža polic. odd. v Ptuju 90 K in 160 K. Na protestnem sestanku v Narodnem domu zoper protidržavno rovarjenje v Gradcu se je nabralo 151 K. Vesela družba Krapež-Princ-Stritar pri Bračiču je vrgla 121 K. Ma gostiji Zupančič—dr. Hoinig se je darovalo 440 K, učenke III. razreda dekliske šole Ptuj-okolica pa so zbrale 50 K. Vsem darovalcem prisrčna hvala — drugi pa posnemajte!

Občni zbor moške podružnice Ciril in Metodove družbe v Ptuju se vrši v petek dne 11. marca 1921 ob 20. uri v spodnjih prostorih Narodnega doma v Ptuju z običajnim dnevnim redom.

Mestna glasbena šola v Ptuju priredi v četrtek dne 17. marca 1921 v Dijaškem domu koncert. Začetek točno ob 20. (8. uri.) Vstop prost.

Občinski odbor Hajdin pri Ptuju je dne 20. februarja t. l. na predlog župana gosp. Graharja enoglasno imenoval vodja okrajnega glavarstva v Ptuju, g. dr. Otmarju Pirkmaierja radi različnih zaslug za občino Hajdin za častnega občana. Častitamo!

Samoumor. Pri Sv. Barbari v Halozah se je zastrupil v četrtek, dne 3. marca Martin Rakuš, fant v najlepši dobi svoje starosti 34 let. Povod njegove prerane in grozne smrti še popolnoma ni dognan, zakar se se bode natančno poizvedovalo. Najbolje obzaluje ta žalostni udarec njegova blaga mati, sestre in druge tovariši. Bodi mu zemljica lahka.

Ogenj. Dne 3. marca zjutraj je nastal v skednju gostilničarja Ignaca Krajnc pri Sv. Vidu ogenj. Zgorelo je omenjeno poslopje, uprava in večja množina slame. Škoda znaša okrog 40.000 K, zavarovalnina pa le 1000 K. Vzrok požara še ni dognan.

Ptujska gora. Živinski in konjski sejmi se bodo letos tukaj vršili 18. sušca, 29. sušca, 7. maja, 2. julija in 13. avgusta.